

ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ
ՍՊՈՐՏԻ ԿԱՔԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2023

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեևա՝ Ուսումնական գործընթացում դասագրքերի և այլ ձեռնարկների օգտագործում

Կատարող՝ Ժենիկ Ղազարյան

Առարկա՝ դասվար

Ուսումնական հաստատություն՝ Հրազդանի Հ. Պարոնյանի անվան թիվ 12

հիմն. դպրոց

ՀՐԱԶԴԱՆ 2023

Բովանդակություն

Բովանդակություն

-----2

Ներածություն

-----3

Դասագիրքը՝

որպես

ուսուցողական

համակարգ

----- 4

3-4-րդ դասարանների մայրենիի դասագրքերի ուսումնասիրություն --- 9

Եզրակացություն

-----22

Առաջարկություն

Օգտագործված

գրականություն

-----23

ՆԵՐԱՄՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականություն: Դասագրքերի որակի գնահատման և դրանց բարելավման հարցը մտապես գիտնականների, մանկավարժների, հրատարակչությունների և հասարակության լայն շերտերի ուշադրության կենտրոնում է, քանի որ ուսուցման արդյունավետությունը էապես պայմանավորված է ուսումնական նյութերի, մասնավորապես՝ դասագրքերի, ձեռնարկների որակով: Ժամանակակից գիտամանկավարժական գրականության մեջ դարձողական դասագրքի դիտարկումն է որպես փոխկապակցված բաղադրիչների բազմագործառույթ համակարգ, որի հիմքում ընկած է սվյալ երկրի՝ պաշտոնապես հաստատված կրթության բովանդակությունը, և որի բաղադրիչներն են՝ դասագրքի կառուցվածքային, մեթոդաբանական տարրերը, որոնք ուղղված են գրքի գործառույթների իրականացմանը: Հետևաբար՝ արդյունավետ դասագրքեր ստեղծելու համար պետք է, որ սվյալ երկրի կրթության բովանդակությունը և դասագրքի բաղադրիչ տարրերը փոխկախվածության և փոխադրեցության մեջ գտնվեն: Կարևոր է, որ դասագրքի ստեղծողներն այդ հանգամանքը ուշադրության կենտրոնում պահեն՝ դասագրքի շարադրմանն անցնելուց առաջ որոշակիացնելով այն մեթոդաբանական և արժեքային մոտեցումները, որոնք սվյալ դասագրքի հիմքն են դառնալու և հստակ պատկերացնելով՝ ինչպես է այն դասարանում «աշխատելու»: 21-րդ դարի հմտությունների շատ սահմանումներ են առաջարկվել թե՛ անհատների, թե՛ կազմակերպությունների կողմից, և շատ երկրների որդեգրած կրթական չափորոշիչները ներառում կամ հղում են պարունակում միջառարկայական հմտություններին: Վերոնշյալ նպատակների իրագործմանն ուղղված գործընթացներ ընթանում են գրեթե բոլոր երկրներում, սակայն շատ չեն այն երկրները, որոնք ունեն հստակ սահմանված և հեզքիտ կիրառվող չափանիշներ, քանի որ ժամանակի և տեխնոլոգիական առաջընթացի ամենօրյա մարտահրավերները դրանց վերանայման և փոփոխման առիթ են դառնում: Բացի այդ՝ դժվար է ստեղծել համապարփակ չափանիշներ, որոնք կներառեն բոլոր տարիքային խմբերն ու բոլոր առարկաները: Նկարագրված խնդիրներն արդիական են նաև ՀՀ-ում և անմիջականորեն արտացոլվում են կրթական համակարգում: Վերոնշյալ հմտությունների զարգացումն ապահովելու անհրաժեշտությունը կրկնակի բարդացնում է դասագրքի ստեղծ խմբերի և կառույցների աշխատանքը:

Հետազոտության նպատակն է՝ ուսումնասիրել 3-4-րդ դասարանների Վ. Սարգսյանի <<Մայրենի>> առարկայի դասագրքերը որպես ուսուցողական համակարգի մաս: Ելնելով նպատակից՝ անհրաժեշտ է լուծել հետևյալ խնդիրները.

- Ներկայացնել 3-4-րդ դասարանների <<Մայրենի>> առարկայի դասագրքերը:
- Հետազոտել 3-4-րդ դասարանների <<Մայրենի>> առարկայի դասագրքերի ուսումնական խնդիրների լուծման գործընթացի կազմակերպումը:
- Ուսումնասիրել 3-4-րդ դասարանների <<Մայրենի>> առարկայի դասագրքերի մեթոդական կառույցի օժանդակ բաղադրիչները:

ԴԱՍԱԳԻՐՔԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՈՒՍՈՒՑՈՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

Հայրենական ուսումնական գիրքը երկար ու փառավոր պատմություն ունի: Առաջին տպագիր դասագիրքը Իվան Ֆեդորովի այբուբենն էր, որը լույս է տեսել Լվովում 1574 թվականին: Դրանից հետո՝ 1596 թվականին, լույս տեսավ Լավրենտի Զիգանիայի ֆերականությունը, ըստ որի Ռուսաստանի, Ուկրաինայի և Բելառուսի երեխաները սովորեցին գրել և կարդալ: Մելետիոս Սնտրիցկու ֆերականությունը (1619) Ռուսաստանում դպրոցական դասագիրք էր ավելի քան 130 տարի: Ներքին դասագրքերի պատմության մեջ վառ հետք է թողել Կ.Դ.Ուստինովի «Մայրենի խոսքը»: Այս գիրքը վերահրատարակվել է 130 անգամ: Հանելի կլիներ այսօր վերակենդանացնել այն որպես կյանքի դասագիրք ամենափոքրերի համար: XVIII դ. հայտնվեցին թվաբանության առաջին դասագրքերը: Այսպիսով, 1703 թվականին լույս է տեսել Լ.Մագնիտսկու Թվաբանությունը, այսինքն՝ 4 թվերի գիտությունը, դասագիրքը, որը մինչև 19-րդ դարի կեսերը ծառայել է որպես հիմնական դասագիրք դպրոցականների համար: 1917 թվականի Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո դասագրքերի հրատարակումը վերցվեց խորհրդային պետության խիստ վերահսկողության տակ: Դասագիրքը դարձավ գաղափարական սուր պայքարի առարկա: Փաստերը պերճախոս խոսում են ուսումնական գրքի ոլորտում ֆալսեականության մասին: 1923 թվականին Կրթության ժողովրդական կոմիսարիատը հանաչեց Աստվածաշունչը, Ղուբանը, Պլատոնի, Դանթեի, Ֆ. Նիցեի, Ա. Շոպենհաուերի, Կ. Ուստինովի, Լ. Տոլստոյի, Ֆ. Դոստոևսկու գրքերը և գրադարաններից հեռացվեցին ավելի քան Ընդհանուր առմամբ 100 հեղինակ: Բայց ամենակարեւորը՝ արգելեցին հեֆիաթների տպագրությունը: Վեհը մոտավորապես այսպիսին էր. Ռ. Քիլիլինգի «Ջունգլիների գիրքը» հարմար չէ մեր երեխաներին, քանի որ դրանում կենդանիները խոսում են, բայց դա, տեսե՛ք, չի լինում: Նյարդայնացրել են նաև Կ.Զուկովսկու հեֆիաթները, 1923 թվականին սկսվել է «պայքարը չուկովիզմի դեմ»: Կ.Զուկովսկու գրքերն անխնա ֆենադատության են ենթարկվել Ն.Կրուպսկայայի կողմից:^[1] Ի դեպ, մանկավարժության դասագրքեր նույնպես չկային: Խորհրդային իշխանության բոլոր տարիներին տպագրվել են միայն բազմաթիվ դասագրքեր: 1990 թվականին հեղինակը դարձել է մանկավարժության դասագրքերի այն ժամանակվա համամիութենական մրցույթի հաղթող, որին ներկայացվել է ավելի քան 30 գիրք: Կրթության նախարարությունն առաջին անգամ

թույլատրել է հաղթող գրքի վրա դնել «Դասագիրք» վերնագիրը: Այսօր մեր երկրում հրատարակվում են տասնյակ միլիոնավոր ուսումնական գրքեր՝ թե՛ լավ, թե՛ տարբեր: Ուսումնական հրատարակության պահանջներն այնքան բազմակողմանի են և հակասական, որ ամբողջ աշխարհում կա լավ դասագրքերի պակաս, ինչը մեծանում է գիտելիքների ծավալի անի և մարդկանց կրթության պահանջների պատճառով: Տնտեսապես զարգացած երկրներում հրատարակվում են այլընտրանքային (գուգահեռ) դասագրքեր, որոնց շնորհիվ ուսուցիչներն ու աշակերտները հնարավորություն ունեն ընտրել լավագույններին: Բարձրորակ դասագիրքը պետք է օրինակելի լինի նաև մանկավարժական տեխնոլոգիայի առումով: Ըստ այդմ՝ ուսուցիչը ստուգում է իր ուսումնական գործունեության կազմակերպման ապագա սցենարը: [2]

Դասագիրքը որոշակի գիտական առարկայի վերաբերյալ համակարգված գիտելիքներ պարունակող հրատարակություն է, որն օգտագործվում է կրթական նպատակներով: Ի տարբերություն դասագրքի, որը հնարավորինս ընդգրկում է ողջ առարկան, դասագիրքը կարող է կենտրոնանալ որոշ բաժինների վրա, ինչպես նաև պարունակել տարբեր կարծիքներ որոշակի հարցի վերաբերյալ: Ուսումնական ուղեցույցը աջակցող և ոչ պարտադիր կրթական գործիք է: Դասագիրքը ցանկացած առարկայի հիմնական ուսումնական գիրքն է, որը սահմանում և համակարգում է հիմնական գիտելիքները ուսումնական պլանին համապատասխան: Միևնույն ժամանակ, դասագիրքը լրացում է դասագրքին և կարող է ներառել ինչպես ողջ առարկան, այնպես էլ ուսումնական ծրագրի մեկ կամ մի քանի բաժիններ: Դասագիրքը լրացնում, ընդլայնում և խորացնում է դասագրքում ներկայացված տեղեկատվությունը, օգնում սովորողներին ավելի լավ հասկանալ այն: Դասագիրքը ներառում է միայն ստուգված և դիպակտիկորեն մշակված նյութ, իսկ դասագիրքը կարող է պարունակել ավելի նոր և տեղին տեղեկատվություն, ներառել վիճելի հարցեր, տարբեր տեսակետներ: Միևնույն ժամանակ, դասագիրքը պետք է համապատասխանի հետևյալ պահանջներին. այն չպետք է հակասի դասագրքում ամրագրված ակադեմիական կարգապահության հիմնարար հիմունքներին և չպետք է կրկնօրինակի այն:

Կրթության բովանդակությունը մանրամասնորեն բացահայտված է ուսումնական գրականության մեջ, որը ներառում է դպրոցական դասագրքեր, տեղեկատու գրքեր, լրացուցիչ ընթերցանության գրքեր, ատլասներ, քարտեզներ, առաջադրանքների և վարժությունների ժողովածուներ, տպագիր տետրեր և այլն: Կրթության արդյունավետությունը կախված է ուսումնական գրականության որակից, հետևաբար մեծ ուշադրություն է դարձվում դասագրքերի և ուսումնական նյութերի պատրաստմանը, իսկ ամենահայտնի մասնագետները ներգրավված են ուսումնական գրքերի ստեղծման գործում: Ուսումնական գրքերը համապատասխանում են ծրագրերի պահանջներին, պարունակում են մեկ ուսումնական տարվա դիպակտիկ և մերոդական մշակված նյութ (որպես կանոն): Կրթական այլ միջոցներից ավելի մեծ չափով կրթական գրքերը ծառայում են հոգևոր կարողությունների զարգացմանը, գրքերից սովորելու կարողությանը սերմանելուն: Դրանք հիմք են հանդիսանում ինֆոկրթության և շարունակական կրթության համար: Ուսումնական գրքերն անհրաժեշտ են ուսուցչին և աշակերտին և՛ դասարանում, և՛ տանը» [5, էջ. 274]:

Դասագիրքը ուսումնական գիրք է, որը պարունակում է ուսումնական նյութի հիմնական բովանդակությունը՝ համաձայն ընդունված (գործող) ծրագրի: Առաջնությունների համար դասագիրքը որոշակի առարկայի գիտելիքների հիմնական աղբյուրն է:

Զեռնարկը օժանդակ ուսումնական գիրք է, որն ամբողջությամբ չի համապատասխանում ծրագրին: Որոշ հարցեր կարող են չդիտարկվել դրանում, մյուսները, ընդհակառակը, կարող են ավելի լայն արտահայտվել կամ ոչ այնպես, ինչպես դասագրքում: Հակառակ դեպքում դասագրքերի և ձեռնարկների միջև տարբերություն չկա: Ուսումնական գրքերում ուսումնասիրված նյութը բաժանված է սրամաբանորեն ավարտված մասերի՝ բաժինների, թեմաներ, պարբերությունների, ֆայլեր: Դասագրքի կառուցվածքը ներառում է՝

- 1) տեխստեր.
- 2) ոչ տեխստային բաղադրիչներ (ներածություն, բովանդակություն, մատենագիտություն).
- 3) ուսումնական նյութի յուրացման կազմակերպման ապարատ (հարցեր, խթանիչ կոչեր, հանաչողական առաջադրանքներ, խնդրահարույց իրավիճակներ, թեստեր, առաջադրանքներ, կրթական խնդիրների ճիշտ լուծման օրինակներ և այլն).
- 4) պատկերազարդ նյութեր.

Դասագիրքը պետք է համապատասխանի կրթության բովանդակությանը ներկայացվող բոլոր պահանջներին, ինչպես նաև լինի առաջնությունների համար հետաքրքիր, հնարավորինս կարճ, մատչելի, լավ նկարագրված, էսթետիկ ձևավորված: Դասագիրքը պետք է լինի և՛ կայուն, և՛ շարժական: Կայունության պահանջին համապատասխան դասագիրքը պետք է ունենա կայուն հիմք: Շարժունակությունը հնարավորություն է տալիս արագորեն ներմուծել նոր գիտելիքներ՝ առանց հիմնական կառուցվածքը խախտելու: Այս նպատակին նպաստում է դասագրքի բովանդակության կառուցումը, որը թույլ է տալիս ներդրել, որոնք ընդլայնում են բովանդակությունը: [3] Դասագիրքը պետք է ապահովի սովորողների գիտակցված և ակտիվ մասնակցությունը ուսումնական գործընթացին, ուսումնական նյութի լիարժեք յուրացումը:

Այն կատարում է հետևյալ գործառնությունները.

1. Կրթական, որը բաղկացած է առաջնությունից կրթական պետական չափորոշիչով նախատեսված կրթական մակարդակին հասնելու համար անհրաժեշտ գիտելիքներով լիարժեք ապահովելու մեջ: Սա նշանակում է, որ դասագիրքը պետք է պարունակի անհրաժեշտ և բավարար ֆունկցիաները նյութ:
2. Զարգացող, այսինքն . պարունակում է բավականաչափ ընդհանուր բնույթի նյութեր առաջնությունների մտավոր, սոցիալական, հոգևոր զարգացման համար: Կոնկրետ «մեկնագամյա» փաստեր, որոնք բեռնում են հիշողությունը, լավ դասագրքերում չեն տրվում:
3. Կրթական, որը բաղկացած է առաջնությունից վրա ազնվացնող հոգևոր ազդեցության կազմակերպումից՝ կապված անհրաժեշտ ուսումնական նյութի ուսումնասիրության հետ: Քանի որ դասագրքում չկա ուսուցչի անձնական հոգևոր ազդեցությունը, պետք է շատ մտածել, թե ինչպես բարձրացնել գրքի կրթական ներուժը: Այսօր դա ամենաբարդ խնդիրներից մեկն է:

4. Մոտիվացիոն, որը բաղկացած է աշակերտների համար այնպիսի խթանների ստեղծումից, որը խրախուսում է նրանց ուսումնասիրել այս առարկան, ձևավորել հետաքրքրություն և դրական վերաբերմունք աշխատանքի նկատմամբ:

5. Տեղեկատվական, ուղղորդող աշակերտներին լրացուցիչ տեղեկություններ փնտրելու համար: Դասագիրքն ուսումնասիրելով՝ աշակերտը պետք է հստակ հասկանա, որ իրեն տրվում է անհրաժեշտ գիտելիքների նվազագույն չափը: Գիտելիքն ինքնին անսահման է, դրանք պետք է ինքնուրույն փնտրել:

6. Վերահսկողություն և ուղղիչ (թրեյնինգ), որը ենթադրում է դասընթացների դասընթացի և արդյունքների ստուգման, ինքնագնահատման և ուղղման, ինչպես նաև անհրաժեշտ հմտություններ և կարողություններ ձևավորելու համար ուսուցողական վարժություններ:

7. Կառավարչական, որը բաղկացած է ճանաչողական գործընթացի որակյալ կառավարումն ապահովելուց. կալ կազմված դասագրքերում նախապես հայտնի է, թե ինչպես, ինչ ուղղությամբ և ինչ ուժով են հոսելու սովորողների մտքերը, որտեղ են հանդիպելու խոչընդոտների, ինչպես օգնել հարթահարել դրանք: Ավանդականների հետ մեկտեղ ավելի ու ավելի են օգտագործվում առանց քյոթի ուսումնական նյութեր . տեսասկավառակներ, տեսաերիզներ և այլն: Այս նոր և անսովոր ուսումնական միջոցների դիզայնի գնահատականները հակասական են՝ սկսած կրթության մեջ հեղափոխության մասին խանդավառ հայտարարություններից մինչև ցածր կատարողականության տխուր հայտարարություն և անօգուտություն: Կարելի է ակնկալել, որ այնտեղ, որտեղ պահանջվում է փաստացի նյութի պատկերավոր, գեղատեսչական ներկայացում, վիդեո ձեռնարկները օգտակար կլինեն, սակայն դրանց օգնությամբ դժվար է զարգացնել արդյունավետ մտածողությունը, վարժեցնել հմտությունները և լուծել այլ խնդիրներ: Այս առումով, նպատակահարմար է դրանք օգտագործել ավանդական ուսումնական նյութերի հետ համատեղ:[4] Վերացական մտածողությունը, տրամաբանությունը լավ զարգացած են համակարգչային ուսուցման ծրագրերով: Սակայն համակարգչով փոխանցվող գիտելիքներն անխուսափելիորեն թերի են, կտրված, ֆորմալացված, ուստի համակարգչային ուսումնական նյութերը շատ արդյունավետ են տրամաբանական կառուցվածք ունեցող նյութերն ուսումնասիրելու համար: Էլեկտրոնային համակարգիչը (այսուհետ՝ համակարգիչ) ընձեռում է հիանալի հնարավորություններ՝ ուսումնական վարժություններ կատարելու, գիտելիքները վերահսկելու և շտկելու համար: Ժամանակակից դասագիրքը պետք է աշակերտներին պատրաստի ինքնակրթության. Նրա հետ աշխատանքը պետք է նպաստի տեղեկատվության հետ ինքնուրույն աշխատելու սովորության զարգացմանը: Մոտիվացիա ապահովելու և անհրաժեշտ հմտությունները զարգացնելու համար դասագրքերը ներկայացնում են աշակերտների ինքնուրույն մտավոր ջանքերը խրախուսելու և աջակցելու տարբեր միջոցներ: Դասագրքերի ստեղծման ամենադժվար խնդիրը ուսումնական նյութի ընտրության, կառուցվածքի, ներկայացման կազմակերպման խնդիրն է: Այս դեպքում անհրաժեշտ է համատեղել անհամատեղելիները: Նյութի և առաջադրանքների ազատ ընտրության ապահովումն անխուսափելիորեն հանգեցնում է գրքի ծավալի մեծացման; «կարևոր կետերի» միջատը և նյութերի մեղմումը բացասաբար են ազդում ներկայացման տրամաբանության և խստության վրա: Գիտականության,

համակարգվածության, շարունակականության, որոշակի գիտելիքների անհրաժեշտության, դրանց մանրամասնության աստիճանի և այլ պահանջները պետք է համապատասխանեն առարկայի նպատակներին, աշակերտին կամ աշակերտին հասանելի ժամանակին, տարիքային առանձնահատկություններին, կրթության պահանջվող մակարդակին: և այլն: Այս բոլոր տարածայնությունները կռադատելով՝ ամերիկացի պրոֆեսոր Վ. Իվիկենը հուսահատ գրեց, թե այժմ կամ ապագայում անհնար է ստեղծել մի դասագիրք, որը կհամապատասխանի բոլոր պահանջներին: Դասագիրքն այնքան ճշգրիտ չէր գիրք է, որ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ն այն անվանել է կրթության զարգացման ամենամեծ ներդրումը և առաջնահերթության առումով առաջին տեղում դնել: Ոչ դասագրքեր՝ ոչ կրթություն, վատ դասագրքեր՝ վատ կրթություն: Այդ իսկ պատճառով ամբողջ աշխարհում այդքան մեծ ուշադրություն է դարձվում ուսումնական գրքերի պատրաստմանն ու հրատարակմանը:

3-4-րդ դասարանների մայրենիի դասագրքերի ուսումնասիրություն

Ուսումնական գործընթացում դասագրքերի ուսումնասիրման հիմնախնդիրների համատեմստում ուսումնասիրեցի ՀՀ –ում գործող 3-4-րդ դասարանների մայրենիի դասագրքերը (հեղինակ՝ Վ. Սարգսյան):

Դասագիրքը	Թեմատիկ խմբերը	Օժանդակ բաղադրիչ
<<Մայրենի 3 >> Հեղինակներ՝ Վ. Սարգսյան, Կ.Թորոսյան, Հ.Խաչատրյան, Ե.Ջիլավյան, Երևան 2017, Մաննար, 160 էջ:	I թեմատիկ խումբ <<Փոքրիկ պատուհան դեպի մեծ աշխարհ>> (էջ 3 – էջ 29 Ընդամենը 11 ստեղծագործություն) Լեզվական նյութը – Պարզ, բարդ և ածանցավոր բառեր,	<ul style="list-style-type: none"> ● Բառը ակի մեջ ● Բառամոցի ● Հիշի՛ր ● Հանելուկ ● Աչքի առաջ ● Լրացրո՛ւ դատարկ վանդակները: <ul style="list-style-type: none"> ● Համոզված եմ,... ● Փոխակերպում ● Ո՞ր բառերն են <<հակառակորդներ>>: <ul style="list-style-type: none"> ● Գտի՛ր <<ավելորդ>>: <ul style="list-style-type: none"> ● Շարունակի՛ր ● Հիշո՞ւմ ես ● Համոզվեցիր.... ● Օրհնանքներ Ընդամենը՝ 14:

	<p>II թեմատիկ խումբ</p> <p><<Բա՛ց արա թերթերդ, տեսնենք հրաճեներդ>></p> <p>(էջ 31 – էջ 54</p> <p>Ընդամենը 10 ստեղծագործություն)</p> <p>Լեզվական նյութը – Պարզ, բարդ և ածանցավոր բառեր, Հոմանիւ և հակահիւ բառեր:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Օրինաչափիկ • Աչքի առաջ • Ուղղի՛ր <p>սխալները:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Այսպիսով,... • Հիւի՛ր • Բառակապակցու թյունները գրի՛ր մեկ բառով: • Խաչբառ:Ինչ է թափնվել ընդգծված սյունակում:Գտիր և նկարագիրի: • Բառը ավի մեջ • Շարունակի՛ր • Փոխակերպում • Աչքի առաջ • Կարգա՛ և սովորի՛ր • Հրաճ էր, չէ՞ • Բառադյուսակ • Նկարեւուկ • Հիւո՞ւմ ես • Շուտասեւուկ <p>Ընդամենը՝ 17:</p>
	<p>III թեմատիկ խումբ</p> <p><<Ժողովուրդ ն իմաստուն է>></p> <p>(էջ 55 – էջ 80</p> <p>Ընդամենը 12 ստեղծագործություն)</p> <p>Լեզվական նյութը – գոյականի թիվ, հատուկ և հասարակ սևուններ:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Գրառե՛ք ձեր ստեղծած առակը և բեմականացրե՛ք: • Հյուրախաղ • Առածները <<Բանդվել են>>:Հավափի՛ր առածները: • Գոյականի երգը: • Դարձվածք

		<ul style="list-style-type: none"> • Հորինի՛ր պատմություններ ըստ նկարների: • Շարունակի՛ր • Արտագրի՛ր տեխստը՝ ուղղելով սխալները: • Հետաքրքիր է • Գիտե՞ս, որ... • Հասարակից՝ հատուկ • Դարձվածքը ավի մեջ • Ժողովուրդը ծիծաղում է <p>Ընդամենը՝ 13:</p>
	<p style="text-align: right;">IV քեմտիկ խումբ</p> <p style="text-align: center;"><<Հայրենի՛ք, ես մի գարկն եմ քո բազկի>></p> <p style="text-align: center;">(էջ 81 – էջ 104</p> <p style="text-align: right;">Ընդամենը 8 ստեղծագործություն)</p> <p style="text-align: center;">Լեզվական</p> <p>նյութը – գործողություն ցույց տվող բառեր՝ բայ:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Բառը ավի մեջ • Հերոսներին բնութագրի՛ր համարձակ, նեղ բառերի հոմանիշ բառերով: • Ասացվածք • Հիշի՛ր • Այսպիսով, ... • Արտագրի՛ր տեսրում • Արտագրի՛ր՝ շտկելով սխալ միտք արտահայտող նախադասությունները: • Գրի՛ր մեկ բառով: • Թևավոր խոսք • Հետաքրքիր է • Կարգա՛ն սովորի՛ր

		<ul style="list-style-type: none"> ● Նկարներում պատկերված առարկաների անուններով կազմի՛ր բայեր: ● Ժողովրդական ավանդույուն ● Վիկտոր Համբարձումյանը հայոց լեզվի մասին ասել է. ● Օրինաչափիկ Հնդամենը՝ 15:
	<p style="text-align: center;">V թեմատիկ խումբ</p> <p style="text-align: center;"><<Լինում է, չի լինում՝ մի հեֆլաթ է լինում>> (էջ 105 – էջ 119</p> <p style="text-align: center;">Հնդամենը 5 ստեղծագործություն)</p> <p style="text-align: center;">Լեզվական նյութը – օժանդակ բայեր</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Գրի՛ր նկարներում պատկերված գործողությունների հակամիջոցները: ● Պապիկը մոռացել է հանելուկը: Օգնի՛ր նրան՝ սեղադրի՛ր համապատասխան բայերը: ● Հանելուկները ևս կարելի է գրել թե՛ չափածո, թե՛ արձակ: ● Լուծի՛ր հանելուկները և շարադրի՛ր արձակ: ● Մտածի՛ր Հնդամենը՝ 5:
	<p style="text-align: center;">VI թեմատիկ խումբ</p> <p style="text-align: center;"><<Ամենասովորական հրաշքներ>> (էջ 121 – էջ 154</p> <p style="text-align: center;">Հնդամենը 12 ստեղծագործություն)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Գրի՛ր մեկ բառով ● Հիշո՞ւմ ես ● Բառֆանոցի ● Հրաշք է ընկեր ունենալը ● Կարդա՛ր և հիշի՛ր ● Բառը ափի մեջ ● Բառանիվ ● Խառնագիր

	Լեզվական նյութը – Ածական, ենթացական, ստորոգյալ: կա, ստորոգյալ:	<ul style="list-style-type: none"> • Կես կատակ, կես լուրջ • Կարգա՝ և սովորի՝ ըստ Լեզվաբանության 10:
--	---	---

Այսպիսով, <<Մայրենի 3>> դասագրքի մեթոդական կառույցի մեջ ընդգրկված են՝

Գրքի անունը	Լեզվական	Խոսքը	Տրամաբանական	Տրամաբանական
3	Հիբի՝ր -	Բառը	Բառաբանություն	Բառաբանություն
- 12	Հիբի՝ր և	ափի մեջ - 10	մոտի - 5	չֆի առաջ - 4
սովորի՝ր - 5	Կարգա՝ և	բառերն են	ուկ - 14	անոգված են - 1
ը սեփական՝ ուղղելով սխալները - 1	Արտագրի՝	<<հակառակորդներ>> - 1	կերպում - 3	անոգվեցիր - 1
գ՝ հատուկ - 1	Արտագրի՝	ափի՝ր - 6	Պարբերական	ըստ էության, չէ՞ - 1
	Հասարակ	բնիկ - 1	Խառն	յուրախոս - 1
	վ ... - 31	Այսպիսով	ն - 10	Բառաբանություն
	պակցությունները	Բառակազմությունները	յուրակ - 4	Ետաբանություն - 2
	բառով - 5	գրի՝ր մեկ	լուկ - 2	Նկարագրություն
	Ելուկ - 1	Շուտասան	իվ - 1	Բառաբանություն
	ընթացակարգը <<հանդիման են>>: Հավաքի՝ր	Առաձեռն	ագիր - 1	Խառն
	առաձեռնը: - 1	Դարձված		նորոգված
	ծխ - 4	Առաձեռն		ծիծաղում է - 1
	ասացվածք - 11	Թեմայական		նորոգված
	խոսք - 1	Թեմայական		ավանդություն - 3
				և
				կատակ,
				կես լուրջ
				- 1

--	--	--	--

Դիտարկելով օժանդակ բաղադրիչներից յուրաքանչյուրը՝ եւ հանգեցի այն եզրակացության, որ <<Մայրենի 3 >> դասագրքի թեմատիկ խմբերի մեթոդական կառույցի օժանդակ բաղադրիչները հիմնականում նպատակադրված են սովորողների՝ խոսքի զարգացմանը, ֆանաչոդական հետաքրքրությունների ձևավորմանն ու բավարարմանը, ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրությունների ձևավորմանը, լեզվամտածողության և սրամաբանության զարգացմանը: Այսպես, առաջադրանքներից 20-ը նպաստում են խոսքի զարգացմանը, 77-ը՝ ֆանաչոդական հետաքրքրությունների ձևավորմանը, 39-ը՝ ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրությունների ձևավորմանը, 8-ը՝ լեզվամտածողության զարգացմանը, իսկ 15-ը՝ սրամաբանության զարգացմանը:

Հաջորդիվ ուսումնասիրեցի Վ. Սարգսյանի <<Մայրենի 4>> դասագիրքը, որը բաղկացած է 5 թեմատիկ խմբից՝ (<<Հայաստանի յոթ և բյուր հրաշալիքները>>, <<Ա՛յ քեզ բան, ինչ կա՝ չկա, ինչ երևում է չի երևում՝ հա՛յ՝ ըն՛՝ նի՛ք է՞>>, <<Ես այսպե՛ս ասեմ, դու այնպե՛ս հասկացիր>>, <<Յոթ սարից, յոթ ձորից այն կողմ>>, <<Այս գարնանահրաշ ճուղնակը>>): Թեմատիկ խմբերում զետեղված են հետևյալ օժանդակ բաղադրիչները: Ներկայացնեմ յուրաքանչյուր թեմատիկ խմբում առկա օժանդակ բաղադրիչներն ըստ նպատակների:

	Դասագիրքը	Թեմատիկ խմբերը	Օժանդակ բաղադրիչ
>>	<<Մայրենի 4 >> Հեղինակներ՝ Կ. Թորոսյան, Վ. Սարգսյան, Հ. Խաչատրյան, Կ. Զիբուխչյան, Երևան 2015, Մանմար, 175 էջ:	I թեմատիկ խումբ անի յոթ և բյուր հրաշալիքները>> էջ 3 – 43 Ընդամենը 10 ստեղծագործություն) Լեզվական նյութը՝ պարզ, բարդ, ածանցավոր բառեր, համառոտ նախադասություն:	<ul style="list-style-type: none"> ● Ուզո՞ւմ ես ավելին իմանալ ● Բառը՝ ավի մեջ ● Աչքի առաջ ● Վերծանի՛ր գաղտնագիրքը ● Զվարթ ● սրամաբանություն ● Հիեի՛ր ● Խաչբառ ● <<Նվագարաններ>> ● Բառանիվ ● Գրի՛ր մեկ բառով ● Հարցնում է գիրքը ● Բառագունար ● Հետաքրքիր է իմանալ

		<ul style="list-style-type: none"> ● Գտի՛ր, թե ինչ օրինաչափությամբ է կազմված շարքը և շարունակի՛ր: ● Բառի մեջ կրկնվում է միակ ձայնավորը: Գտի՛ր բառը: ● Շարունակի՛ր ● Օրինաչափիկ ● Փոխակերպում ● Վերականգնիր <p><<Ֆանդված >> առածները:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Խնդուկ ● Խոսքային <p><<Վթարներ>></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Բնագրից դուրս գրի՛ր թոշունների անունները: Դրանցից մեկի մասին պատրաստի՛ր հաղորդում և ներկայացրո՛ւ ընկերներին: ● Բնագրից դուրս գրի՛ր բարբառային ձևերը և դարձրո՛ւ գրական: ● Շուտասելուկ ● Դարձվածք <p>Ընդամենը՝ 24:</p>
	<p>II թեմատիկ խումբ</p> <p><<Ա՛յ ֆեզ բան, ինչ կա- չկա, ինչ երևում – չի երևում՝ հա՛յ- թե՛ – նի՛ք է>></p> <p>(էջ 45 – էջ 82</p> <p>Ընդամենը 15 ստեղծագործություն)</p> <p>Կեզվական նյութը՝</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Փոխակերպում ● Կարմիր կովը կաշին չի փոխի, բառը՝ կփոխի ● Հետաքրքիր է իմանալ ● Զվարթ սրամաբանություն ● Աչքի առաջ ● Խնդուկ ● Բանաստեղծության օրինակով հորինի՛ր մի ֆառատող հայրիկի մասին: ● Գաղտնագիր

	<p>Բայ, ածական, փոխաբերական իմաստ, թվական, սեակաները:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Բառերը և դրանց բացատրությունները համապատասխանեցրո՛ւ իրար և գրի՛ր: ● Հիշի՛ր հայրենիքի հերոսներին և գրի՛ր, թե նրանք ինչպես են անտիկ ու շեն պահել մեր հայրենիքը: ● Բառամոցի ● Հիշի՛ր ● Հարցազրույց անցկացրո՛ւ ձեր դպրոցի ուսուցիչների հետ <<Դժվար է ուսուցիչ լինելը>> թեմայով: ● Վերծանի՛ր խառնագիրը: ● Հանելուկ ● Հանգեր-գանգեր <p>Ընդամենը՝ 16:</p>
	<p>III թեմատիկ խումբ</p> <p><<Ես այսպե՛ս ասեմ, դու այնպե՛ս հասկացիր>></p> <p>(էջ 83 – էջ 102</p> <p>Ընդամենը 8 ստեղծագործություն)</p> <p>Լեզվական նյութը՝ թվական:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● <<Մոտոմոտ զնալ>> և <<Եիփ-Շիտակ զնալ>> հակահիշ արտահայտություններն օգտագործի՛ր նախադասությունների մեջ: ● Զվարթ սրամաքանություն ● Առած ● Հերոսների արարքներում ի՞նչ դատապարտելի հատկանիշներ նկատեցիր: Գրի՛ր: ● <<Մագերը հազվել>> արտահայտությունը բնագրի սարքեր նախադասություններում գործածվել է ուղիղ և

		<p>փոխարեքական ինաստներով: Գրի'ր և գրի'ր այդ նախագասությունները:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Դարձվածք ● Բառը ավի մեջ ● Հորինի'ր մի հանելուկ մրջյունի մասին: ● Ամբողջացրո՛ւ ասացվածքները՝ ընտրելով սկզբին համապատասխան ավարտ: ● Հետաքրքիր է իմանալ ● Երախտիք և հատուցել բառերով կազմի'ր մի բարդ բառ և ստացված բառով ընկերներինք հետ խաղա՛ <<բառամոցի>>: ● Ուզո՞ւմ ես ավելին իմանալ: ● Փակագծերից ընտրի'ր ճիշտ բառը և լրացրո՛ւ նախագասությունները: Գրի'ր տետրում: ● Զվարթ սրամաբանություն ● Փոխակերպում ● Խառնագիր ● Աչքի առաջ ● Մտածիր շարունակությունը Ընդամենը՝ 18;
	<p>IV քենատիկ խումբ <<Յոթ սարից, յոթ ձորից այն կողմ>> (էջ 103– էջ 135</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Բառը՝ բառի մեջ ● Գրի'ր առարկաների հայերեն անվանումները: ● Բառագուճար ● Աչքի առաջ ● Բառը՝ ավի մեջ

	<p>Ընդամենը 10 ստեղծագործություն) Կեզվական նյութը՝ Նախադասու թյան տեսակներն ըստ արտասանության՝ պատմողական, հարցական, հրամայական, բացականչական:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Հետաքրքիր է իմանալ ● Առած ● Հիշի՛ր ● Բնագրից ընտրի՛ր նախադասություններ և գրի՛ր համապատասխան նշանների դիմաց: ● Վերականգնի՛ր <<բանգլած>> առածները: Գրի՛ր բնագրին համապատասխան առածը: ● Դարձվածքներ ● Զվարթ տրամաբանություն ● Խոսքային <<վրարներ>>: ● Ասացվածք ● Ուզո՞ւմ ես իմանալ ավելին: ● Բառամոցի Ընդամենը՝ 16:
	<p>V քեմատիկ խումբ <<Այս գարմանահրաճ մուրաղը>> (էջ 137– էջ 169 Ընդամենը 8 ստեղծագործություն) Կեզվական նյութը՝ կոչական:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Առածներ ● Բառը՝ ավի մեջ ● Հանելուկ ● Խաղ ● Խոսքային <<վրարներ>>: ● Բառանիվ ● Աչքի առաջ ● Զվարթ տրամաբանություն ● Հորինի՛ր գվարեալի սուտասելուկներ և կարգա՛ ընկերներից համար: ● Լրացրո՛ւ խաչբառը ● Հանելուկ ● Խնդուկ ● Կյանք Լուսնի վրա

		<ul style="list-style-type: none"> • Հետաքրքիր է իմանալ Ընդամենը՝ 14:
--	--	--

Այսպիսով, <<Մայրենի 4>> դասագրքի մեթոդական կառույցի մեջ ընդգրկված են շուրջ 31 օժանդակ բաղադրիչների տեսակներ՝ ընդհանուր թվով 152 առաջադրանք:

ն բնույթի	Լեզվակա	Խոսքը	Տրամա	անաչողական բնույթի
	գարգացնող	բանությունը գարգացնող	բանությունը գարգացնող	
առաջ – 15	Աչքի	Բառը	Վերծան	ւզո՞ւմ ես ավելին
13	Հիշի՛ր –	Հարցնու	Զվարթ	իմանալ – 13
վրարներ – 4	Խոսքային	Բառագո	Խաչբառ	ետաքրքիր է
	ւմար – 2	Շարուն	Բառանի	իմանալ – 7
	ակի՛ր – 3	Փոխակե	Գրիր	առի մեջ կրկնվում
	բպում – 7	Առած –	Գրի՛ր	է միակ
	13	Շուտաս	Օրինաչափությունը – 1	ձայնավորը – 1
	ելուկ – 1	Բառերը	Պրինաչ	նդուկ – 6
	և բացատրությունները	Գաղտնա	Գաղտնա	նագրից դուրս
	համապատասխանեցրու՛ իրար –	Բառերը	Գաղտնա	գրի՛ր բուշունների
	1	Բառամ	Խառնագ	անունները և
	ոցի – 4	Ասացվա	Հանելու	զատրաստի՛ր
	ծբ – 2		Խաղ – 1	հաղորդում – 1
				անգեր – գանգեր
				– 2
				արմիր կտվը կաշին
				չի փոխի, բառը
				կփոխի – 2

Ինչպես տեսնում ենք ' <<Մայրենի 4 >> դասագրքի թեմատիկ խմբերի մեթոդական կառույցի օժանդակ բաղադրիչները հիմնականում նպատակադրված են սովորողների խոսքի և հկուն մտածողության զարգացմանը, հանաչողական հետաքրքրությունների ձևավորմանը, ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրությունների ձևավորմանը, լեզվամտածողության զարգացմանը, տրամաբանության զարգացմանը:

Առաջադրանքներից 37 –ը նպաստում են սովորողների խոսքի զարգացմանը, 38–ը հանաչողական հետաքրքրությունների ձևավորմանը, 43–ը ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրությունների ձևավորմանը, 13–ը լեզվամտածողության զարգացմանը, իսկ 20–ը տրամաբանության զարգացմանը:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Մայրենիի դասագրքերի նյութերի ուսումնասիրման մեթոդիկայի շուրջ ինչպես հայալեզու, այնպես էլ ուսսական գրականությունը հարուստ է մեթոդական բազմաբնույթ ցուցումներով, սակայն օժանդակ բաղադրիչների դերի և մայրենիի դասերի ընթացքում դրանց գործածման ուղղությամբ ցուցումներ գրեթե չբացահայտեցի:
2. Մայրենիի դասերի ընթացքում դասագրքերի օժանդակ բաղադրիչների նյութերը ոչ միշտ են ուսուցիչների կողմից գործածվում կամ գործածվում են որպես ժամանցի նյութ: Այսպիսի մոտեցման դեպքում ավյալ նյութերը նպատակին չեն ծառայում, որովհետև չեն կապում դասի նպատակին հետ:
3. Տարրական դասարանների ուսուցիչները թեև կարևորում են մայրենիի դասագրքերի օժանդակ բաղադրիչները, սակայն չունեն դրանք դասի նպատակին ծառայեցնելու փորձարարություն, որովհետև այդ ուղղությամբ նյութեր քիչ կան անգամ դասագրքերի մեթոդական ուղեցույցներում:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

Մայրենիի դասագրքի ուղեցույցներում ներկայացնել մեթոդական կառույցների օժանդակ բաղադրիչների կիրառման մեթոդական հնարներ ու մեկնաբանել նրանց կիրառաատիարակչական խնդիրների լուծման մեթոդիկան:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. Григорьев С.Г. Методико-технологические основы создания электронных средств обучения / С.Г. Григорьев, В.В. Гриншкун, С.И. Макаров. – Самара: Изд-во Самарск. гос. экон. акд., 2002. – 110 с.
2. Зуев Д.Д. Термины и их определения // Проблемы школьного учебника. – 1980. – Вып. 8. – С. 330–335.
3. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / Под ред. А.А. Красновского. – М.: ГУПИ Министерства Просвещения РСФСР, 1955. – 651 с.
4. Организационно-правовые основы военного образования и технология профессионально-ориентированного обучения. В двух частях / Под ред. Б.Н. Друганова. – СПб.: Изд-во МВАА, 2005. – Ч. 2. – 278 с.
5. Цетлин В.С. Проблема учебника в зарубежной дидактике // Справочные материалы для создателей учебных книг / Сост. В.Г. Бейлинсон. – М.: «Просвещение», 1991. – С. 269–304.